

СТАНОВИЩЕ

върху дисертационен труд за получаване на научна степен "доктор на науките" по: област на висше образование 3.0. "Социални, стопански и правни науки", професионално направление 3.8. „Икономика“, научна специалност – „Икономика и управление (по отрасли)“

Автор на дисертационния труд: доц. д-р Петър Борисов Борисов
доцент в катедра „Мениджмънт и маркетинг“ при Аграрен университет, гр. Пловдив

Тема на дисертационния труд: Стратегическо планиране на конкурентоспособността на лозаро-винарския сектор

Изготвил становището: проф. д-р Стела Атанасова Тодорова – Аграрен университет, гр. Пловдив, 3.0. „Социални, стопански и правни науки“, 3.7. „Администрация и управление“ определена за член на научното жури със заповед № РД-16-798 от 08.10.2020 г. от Ректора на АУ.

1. Актуалност на проблема.

Исторически лозарството и винарството в България са се утвърдили като важни икономически и социални сектори. Въпросът с конкурентоспособността на лозаро-винарския отрасъл доведе до вземане на редица политически решения на ниво ЕС, които са насочени към укрепване на Организацията на Общия Пазар за вино.

Основен приоритет в съвременната европейска стратегия за развитие на лозаро-винарството е конкурентоспособността. Конкурентоспособността на сектора се формира в условия на все по-нарастваща роля на технологичния трансфер и иновациите, които водят до появата и налагането на нови бизнес модели и на нови вериги от стойности. Посочените фактори изискват налагането на подхода на стратегическото планиране и контрол върху конкурентоспособността на лозаро-винарския бизнес в България.

Постигането и развитието на устойчива конкурентоспособност на лозаро-винарския сектор води до създаване на първични и вторични ефекти върху социално-икономическото развитие на регионите и влияе върху екологичното им състояние.

2. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване.

Целта на представения дисертационния труд е да се анализира конкурентоспособността на лозаро-винарския сектор и да се определи неговата стратегическа ориентация в процеса на повишаване на секторната

конкурентоспособност. Стремежът на автора е да се определят основните фактори, които вляят върху този процес. Целта на научното изследване се декомпозира на следните подцели:

- Изясняване ролята на стратегическото планиране в процеса на управление на конкурентоспособността на лозаро-винарския сектор;
- Идентифициране на факторите на бизнес средата, които оказват прагово изменение върху конкурентоспособността на лозаро-винарския сектор;
- Дефиниране на стратегическите цели и мерки, гарантиращи развитието на конкурентоспособността на лозаро-винарския сектор;

Основната теза, която се поставя за проверка за достоверност е, че стратегическото планиране е работещ (надежден) подход, който гарантира постигането и развитието на конкурентоспособността на лозаро-винарския сектор, както на микро, така и на макро ниво. Проверката за достоверност на тезата на дисертационния труд се осъществява, като се тестват шест изследователски хипотези.

С оглед реализирането на поставената цел на научното изследване са решени следните изследователски задачи:

1. Изяснено е значението на стратегическото бизнес планиране в процеса на постигане и развитие на конкурентоспособност в лозаро-винарския сектор;
2. Дефинирана е концептуалната рамка за стратегическо планиране на конкурентоспособността на лозаро-винарския сектор;
3. Разработена и обоснована е методология и методика за анализ и оценка на конкурентоспособността на лозаро-винарското предприятие и на сектора като цяло;
4. Извършен е анализ на специализацията, концентрацията, сравнителните и конкурентни предимства на лозаро-винарския сектор;
5. Диагностицирана е конкурентоспособността на лозаро-винарските предприятия;
6. Анализирани са факторите, определящи се като източници на конкурентни предимства на лозаро-винарските предприятия;
7. Осъществен е анализ на стратегическите планови дейности в лозаро-винарските предприятия ;
8. Очертавани са насоките за развитие на конкурентоспособността;
9. Тествани са изследователските хипотези и е валидирана основната теза на дисертационния труд.

Предмет на изследване е конкурентоспособността и процеса на стратегическо планиране на конкурентоспособността на лозаро-винарския сектор, както на микро, така и на макро ниво. Обект на изследване е съвкупността от лозаро-винарски предприятия, които се явяват основните участници по веригата от стойности в лозаро-винарския сектор.

Основният подход, който се използва в настоящото изследване е холистичният подход. Изборът на този подход се налага от факта, че конкурентоспособността е многопластова социално-икономическа категория. Необходимо е да се отчете влиянието както на всички елементи в системата,

така ѝ тяхното взаимодействие и реакция към обкръжаващата среда.

Конкурентоспособността се възприема и се анализира като процес, който се обуславя от промените в бизнес средата. Чрез метода на научната абстракция авторът се стремим да се абстрахира от конкретните прояви на процесите, определящи категорията „конкурентоспособността“ и да вникне в нейната същност. За доказване на концептуалната теза в процеса на изследването се използват други методи: системен анализ; сравнителен анализ; графичен анализ; статистически методи – дескриптивна статистика, хи квадрат анализ.

3. Онагледеност и представяне на получените резултати.

Предоставеният ми за становище дисертационен труд е в обем от 346 страници и включва увод, изложение от шест глави, изводи, заключение, използвана литература и приложения. Изследването е много добре онагледено с 81 фигури, 60 таблици и приложения.

4. Обсъждане на резултатите и използвана литература.

В първа глава на дисертационния труд са определени специфичните особености на лозаро-винарския сектор като обект на стратегическо планиране. Разгледани са същността и характеристиката на стратегическото бизнес планиране, видовете бизнес стратегии, субординацията на стратегическото планиране с маркетинговото, с финансовото и с иновационното планиране. В края на тази глава са дадени обобщения и изводи по отношение на същността на бизнес планирането като подход за управление на конкурентоспособността.

Във втора глава озаглавена конкурентоспособност на лозаро-винарското предприятие и на сектора като цяло се разглеждат понятията – конкуренция, конкурентни предимства и конкурентоспособност. Чрез задълбочен литературен анализ, авторът се стреми да обхване всички иманентни характеристики на социално-икономическата категория „конкурентоспособност“. Разгледани са основните подходи и теории, обясняващи същността на конкурентоспособността на стопанските предприятия. Главата завършва с *обобщения и изводи, относно социално-икономическата категория „конкурентоспособност“*. В тази част на дисертационния труд е разработен инструментариум за анализ на конкурентоспособността на макро-ниво. При анализа на конкурентоспособността на сектора се отчитат влиянието на процесите на *специализация, концентрация и интеграция* на отраслите. В резултат на протичането на тези процеси в сектора се обуславят специфични междуетраслови връзки, които са основа за устойчиво развитие и конкурентоспособността му като цяло.

За отчитане на специализацията на лозаро-винарския сектор се използват показателите: (1) коефициент на стоковост (пазарна-

ориентираност), (2) коефициент на съсредоточаване на стоковото производство. Сравнителните предимства се оценяват с показателите – (3) сравнителен индекс на експортните предимства; (4) сравнителен индекс на импортните предимства и (5) индекс на релативните търговски предимства.

Като източник за формиране на извадката на изследването е използван регистърът на Национална лозаро-винарска камара – гр. София, в който са вписани всички регистрирани лозаро-винарски предприятия към 31.12.2018. Получената генерална съвкупност се състои от 9280 лозаро-винарски предприятия. При формирането на извадката е използван методът на простата случайна извадка, като съставлящите я единици са излъчени чрез безвъзвратен подбор. Обемът на извадката е 155 лозаро-винарски предприятия, които стопанисват общо 166 445 дка, което е 4.5 % от регистрираните площи лозя в Р България.

В глава трета се анализират специализацията, концентрацията и степента на интеграция на основните отрасли в лозаро-винарския сектор. Изследвани са сравнителните и конкурентните предимства на българския лозаро-винарски сектор на международния пазар на вино и влиянието на Общата селскостопанска политика върху развитието на сектора. В резултат от извършения анализ са формулирани конкретни обобщения и изводи.

В глава „Анализ на конкурентоспособността на лозаро-винарските предприятия“ се извършва валидация на заинтересованите страни в процеса на управление на конкурентоспособността на лозаро-винарския сектор и на изследователският инструментариум от страна на заинтересованите страни, относно неговата пригодност и релевантност. Чрез този валидиран инструментариум се анализира конкурентоспособността на лозаро-винарските предприятия и се формулират обобщения и изводи.

Индикаторите, които се използват за анализ и диагностика на лозаро-винарските предприятия се валидират с помощта на мултикритерийния анализ и метода на експертната оценка. Индикаторите включват драйвърите, маркерите и показателите за оценка на конкурентоспособността. В процеса на валидация на индикаторите вземат участие 33-ма експерти, които валидираха доколко индикаторите отговарят на заложените в методическата част принципи.

В пета глава озаглавена „Анализ на стратегическите планови дейности на лозаро-винарските предприятия“, анализът се извършва в две основни направления – по разпределението на получените отговори за всеки въпрос, включен в анкетата и по връзката между фирмените стратегически дейности и показателите, характеризиращи конкурентоспособността на отделните стопански единици. Анализът, който се провежда, има за цел да представи състоянието, проблемите и перспективите за развитие на сектора като цяло, като се разкрие общото, типичното в съществуващата бизнес среда. Анализът по второто направление, за разлика от предходния търси онези специфични моменти, които въздействат върху конкурентоспособността на отделното лозаро-винарско предприятие.

В глава шеста на дисертационния труд се валидират резултатите от извършения анализ на факторите, определящи фирмената и секторната конкурентоспособност, което се осъществява чрез приложението на метода на фокус групите. Чрез обобщено представяне на резултатите от извършения анализ в дисертационния труд, чрез стратегии (и мениджъри) от избрани лозаро-винарски предприятия се търси валидиране на изводите, произтичащи от анализа. Използвайки техниката на SWOT-матрицата се идентифицират факторите за успешно развитие на лозаро-винарските предприятия по отношение на фирмената им конкурентоспособност.

5. Приноси на дисертационния труд.

В дисертационния труд се открояват следните приноси моменти с научен и приложен характер:

А. Приноси с научен характер:

1. Изяснена е същността на стратегическото планиране като подход за управление на конкурентоспособността на лозаро-винарския сектор;
2. Изяснена е същността на социално-икономическата категория „конкурентоспособност“ на лозаро-винарското предприятие;
3. Разработена и валидирана е концептуална рамка за диагностика и оценка на основните фактори, определящи конкурентоспособността на лозаро-винарския сектор – на микро и макро ниво.

Б. Приноси с практико-приложен характер:

1. Диагностицирана и оценена е конкурентоспособността на лозаро-винарския сектор в страната;
2. Установено е влиянието на основните фактори, определящи равнището на конкурентоспособност на лозаро-винарските предприятия;
3. Анализирани и оценени са приложението на стратегическия подход в управлението на конкурентоспособността на лозаро-винарските предприятия в сектора;
4. Установени са нуждите на лозаро-винарските предприятия, относно тяхното конкурентно развитие в стратегически план;
5. Предложен е подход за анализ и управление на промяната за постигане на по-високо равнище на конкурентоспособност на лозаро-винарските предприятия;
6. Предложен е модел на финансово-иновационна система за повишаване на конкурентоспособността на лозаро-винарския сектор.

6. Критични бележки и въпроси.

Изследването е пълно, подкрепено със съответния инструментариум и изводи поради което аз мямам критични забележки.

7. Публикувани статии и цитирания.

Посочени са 20 публикации и 15 цитирания свързани с темата на дисертационния труд

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Въз основа на научените и приложените, от кандидата, различни методи на изследване, правилно изведените експерименти, направените обобщения и изводи считам, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение, което ми дава основание да го оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО**.

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури също да гласува положително и да присъди на **доц. д-р Петър Борисов Борисов** научна степен **“доктор на науките”** по научната специалност „Организация и управление на производството”.

Дата: 28.10.2020

Изготвил становището:
(проф. д-р С.Тодорова)